

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 2009, nr. 2 (juni 2009)

Van de voorzitter

Bijzonder verheugd zijn wij na de drukke periode voor en tijdens de opening van de expositie in het Kulturhus ter gelegenheid van ons 25-jarig bestaan, dat er door zo velen een positief bericht is achtergelaten. Dat geeft voor de mensen die hiervoor verantwoordelijk zijn geweest zeer veel voldoening.

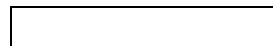
Inmiddels hebben wij op 11 maart met de Algemene Ledenvergadering en met Evert-Jan Stegeman de laatste thema-avond van het seizoen afgesloten. Dat wil niet zeggen dat we nu aan een 'winterslaap' beginnen. Dat beslist niet, want we zijn op allerlei fronten nog actief bezig. Bijvoorbeeld in de kas bij Anny en Bert met de landbouwwerktuigen. Als u dit de laatste tijd niet meer gezien hebt is het beslist de moeite waard om de komende tijd nog eens weer een bezoekje aan de kas te brengen. U kunt dan tevens de vordering van de nieuwe modelspoorbaan bewonderen en natuurlijk ook de duizenden cactussen.

De reis naar het land van Maas en Waal op 14 mei onder leiding van de prachtig vertellende Jan Berends heeft, als u dit leest, reeds plaatsgevonden en heeft ongetwijfeld de hoge verwachtingen waar gemaakt. Ook onze Archeologische Werkgroep blijft attent en is een onderzoek begonnen achter en naast de Bundeling, waar woningen gebouwd gaan worden. Het archiveren van al onze ontvangen materialen zal ook in de zomer volop door gaan.

Voor het komende seizoen wordt al weer hard gewerkt om een interessant programma voor de thema-avonden in elkaar te zetten waarbij een ieder aan zijn trekken komt en het de moeite waard zal vinden om

deze avonden te bezoeken. In ons vernieuwde tijdschrift 'Onder d'n Kroezeboom' is nog enige ruimte voor naamsvermeldingen als ondersteuner van onze vereniging. Dus als u iemand weet, een bedrijf of privépersoon, geeft het dan aan ons door. Als u deze uitgave leest staan de vakanties al weer bijna voor de deur. Wij wensen u dan ook alvast een prettige periode toe en in oktober zien we u graag terug. Tot ziens.

Uw voorzitter a.i.
Jaap Holtslag.

Notulen ledenvergadering 11-3-2009

Samenvatting hoofdpunten:

Notulen d.d. 12 maart 2008, Jaarverslag 2008 van de secretaris en Jaarverslag van de penningmeester worden door de vergadering goedgekeurd.

Verslag van de kascommissie

Dhr. J. Meijer en dhr. H. Kasteel hebben de boeken gecontroleerd en in orde bevonden. Men heeft de penningmeester geadviseerd om over te gaan tot een digitale boekhouding. Deze heeft hiervoor inmiddels al afspraken gemaakt.

Dhr. Meijer is aftredend en wordt opgevolgd door mw. R. Greupink-Wolsink. Als nieuw reservelid wordt dhr. G. Effting benoemd.

Voor 2009 bestaat de kascontrolecommissie uit mw. R. Greupink-Wolsink en dhr. H. Kasteel.

Bestuursverkiezing

Aftredend zijn de heren J. Scholten en L.W. Besselink. Beiden worden door de vergadering herbenoemd voor een periode van 4 jaar. Mw. Ina Hummelink-Klein Brinke

wordt benoemd tot bestuurslid in plaats van mw. Ineke Brinkhuis die in 2008 is afgetreden.

Daar er geen tegenkandidaten waren, kon de heer. J.H. Holtslag worden benoemd tot voorzitter ad interim voor 1 jaar in plaats van de heer D.Chr. Weenk, die lid blijft van het bestuur.

Rondvraag

Dhr.W. Bredewout attendeerde de aanwezigen op de mogelijkheid om 'olde pröttel' op 14 maart te laten onderzoeken door archeoloog Eric van der Kuijl in het Kulturhus. Gerrit Jan Wolsink heeft een dvd over 't Loo gemaakt getiteld: 'Wat verdween en wat er verscheen'.

Na de vergadering heeft de heer E.J. Stegeman de avond verder verzorgd met 'En dan nu het weer'.

Er zijn deze avond enquête formulieren uitgedeeld inzake de thema avonden van het afgelopen seizoen. We gaan dit evalueren en zullen dan het volgende seizoen rekening houden met de wensen van de leden.

Voor akkoord: voorzitter a.i. J.H. Holtslag
secretaris: L.W. Besselink

Terugblik expositie

Nadat de vraag was gesteld, wat gaan we doen ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum, werd door Bert Kettelerij het plan op tafel gelegd om een foto reportage te maken van foto's uit de Contacten van 1984. Deze Contacten hadden we gekregen van Wim Masman. Jannie Schepers bood aan om mee te helpen. Enkele weken later kreeg de jubileumcommissie ook de enthousiaste hulp van haar man Ap erbij. Samen hebben zij de Contacten vele malen doorgesnuffeld op zoek naar de juiste foto's en teksten.

De bedoeling was om vooral onderwerpen en foto's van verenigingen te gebruiken die wat te melden hadden in 1984. De foto's werden gescand door Annie Kok. Het resultaat vonden wij (amateurs) wel door de

beugel kunnen. Bert informeerde bij Henk Braakhedde of hij nog wat foto's van dat jaar had. Die had hij wel en we zouden maar eens komen kijken.

Nadat hij de gescande foto's had gezien en de onderwerpen duidelijker werden, dook hij in zijn archief en vond nog heel veel negatieven die hij voor ons wilde afdrucken. Tijdens deze 'kijkuren' vonden we nog meer opnamen uit dat jaar. Niet allemaal van verenigingen, maar ze waren te mooi om niet mee te nemen. En er zaten wat foto's tussen die niet uit 1984 waren. De Ruurloërs die de expositie hebben bezocht, merkten dat terecht op. Wij vonden ze echter te mooi of te interessant om ze aan de toeschouwers te onthouden.

Toen de uiteindelijke keuze was bepaald, werden de foto's bewerkt door de heren Braakhedde en Horstman. Henk Klein Brinke hoorde van het uitzoeken van de platen waarop de foto's bevestigd moesten worden en kwam met een adres waar men mooie, lichtgewicht platen verkocht. Vanwege de ophangconstructie in het Kulturhus moesten we licht materiaal hebben.

Op de platen werden de strips geplakt waar de foto's ingeschoven konden worden.

Helemaal in het begin van het idee hebben we contact gehad met mensen van de Kunstkring, die een eigen ruimte hebben in het Kulturhus. We hebben van hen alle medewerking gekregen voor het gebruik van het ophangstelsel en ze hebben ons goede adviezen gegeven.

De relevante teksten hebben we uit Contact gehaald en onder de foto's geplakt. Sommige foto's spraken voor zich. Op twee platen werden door de Archeologische Werkgroep foto's en overzichten tentoongesteld van hun opgravingen rond Ruurlo. Op 28 februari was de officiële opening. Daarvoor waren mensen uitgenodigd die in het verleden en het heden belangrijk werk voor Old Reurle hebben gedaan en (nog) doen. Door Jaap Holtslag werden de genodigden welkom geheten. In het bijzonder de oprichters en werkers van de eerste jaren. De Archeologische Werkgroep kreeg een

kist aangeboden met grondboor (voor een diepte tot zeven meter), om hun speurwerk in de bodem nog beter te kunnen doen. De officiële opening van de fototentoonstelling werd verricht door Jan Oonk, destijds de eerste voorzitter. Hij onthulde het schilderij (geschonken door de erven van Frits Toevank), voorstellende een gezicht op de oude rk-kerk, Groenloseweg en huis Pellenberg. Nadat de genodigden de foto's hadden bekeken, werd deze middag onder het genot van een hapje en een drankje besloten. Bij de fototentoonstelling hebben we twee mappen neergelegd met knipsels uit Contact van 1984 met berichten van verenigingsleven en bijzonderheden uit dat jaar. Tevens hebben we gevraagd om reactie te geven op de expositie en om ontbrekende namen bij de foto's aan te vullen. Hier werd gebruik van gemaakt en de reacties waren zeer positief. Er kwamen voorstellen om elk jaar zoiets te doen. Onze reactie: het was wel heel leuk werk, maar nu mag een ander ook.

In de weekenden was de tentoonstelling ook te bezichtigen. Ruim 200 personen maakten daarvan gebruik. Bij toerbeurt waren mensen van Old Reurle aanwezig.

We hebben vaak gezocht, Bert hoe kwam je in vredesnaam op dit idee, maar het is de moeite wel waard geweest. Heel hartelijk dank aan iedereen die ons zo goed en zo vaak geholpen hebben.

De Jubileumcommissie:

Bert Kettelerij, Jannie en Ap Schepers

Kopij

De sluitingsdatum betreffende kopij voor de eerstvolgende Onder d'n Kroezeboom is

25 juli 2009.

Voor de redactieadressen kunt u terecht in de colofon achterin dit blad.

Altied völle wille had

In augustus van dit jaar is het op de kop af 50 jaar geleden dat in café Toevank de buurtvereniging 'Broek en Omstreken' het levenslicht zag. Legendarisch zijn de buurtfeesten uit de beginjaren, met een keur aan legendarische artiesten (waaronder een piepjonge André van Duin). Daarnaast zijn in de loop der jaren allerlei bijzondere evenementen georganiseerd, alsmede uitstapjes in binnen- en buitenland. Alle reden om nog even terug te blikken.

Jan Oonk

Het moet in de zomer zijn geweest van dat historische jaar 1959. Na een training zaten de mannen van de touwtrekvereniging in het Ruurlöse Broek even stoom af te blazen rond de waterput bij Boomkamp aan de Scheiddijk. Het was daar dat spontaan het idee naar boven kwam om een buurtvereniging in het Broek op te richten, zo is het de beide oud-voorzitters Wim Sprukkelhorst en Ap Ooyman verteld. Sprukkelhorst zat van 1967 tot 1989 in het bestuur (sinds 1972 als voorzitter) en Ooyman van 1971 tot 2005 (sinds 1991 als voorzitter). Als drijvende krachten achter het initiatief worden genoemd Jan Groot Bramel (alom bekend als Jan van Lammert), Bertus Schepers en Driekus Norde.

In diezelfde periode kwam aan de andere kant van het Broek, bij Oudenampsen aan de Kooiersdijk, tijdens een kaartavond met buurtgenoten hetzelfde idee boven tafel, weet Marinus Oudenampsen zich te herinneren. Hij maakte vanaf de oprichting in 1959 tot 1976 deel uit van het bestuur. De tijd was er blijkbaar rijp voor. Overigens moet er in een eerder stadium ook al eens korte tijd een buurtvereniging zijn geweest, maar daarover is verder nauwelijks iets te achterhalen.

Van Kruutmoes tot Van Duin

De ideeën om een buurtvereniging op te richten troffen elkaar bij café Toevank, destijds het centrale middelpunt voor festiviteiten in het Broek. Daar vond in augustus 1959 ook de oprichtingsvergadering plaats.

In het eerste bestuur werden gekozen Jan Groot Bramel (voorzitter), Bertus Schepers (secretaris), Arent Florijn (penningmeester) en Gerrit Jan te Winkel en Marinus Oudenampsen als leden. Met 492 leden (de contributie bedroeg 1,50 gulden, blijkt uit het archief van Sprukkelhorst en Ooyman) kende de vereniging meteen een vliegende start. Het bestuur liet er dan ook geen gras over groeien en op 17 en 18 oktober van dat jaar werd meteen al het eerste buurtfeest georganiseerd in een feesttent achter het café van Toevank, met op de zondagmiddag een optreden van de boerenkapel 'De Strodörpers' uit Zutphen. Ook financieel werd meteen een stevige basis gelegd, want de penningmeester hield er een batig saldo aan over van 460,10 gulden.

In het Broek had men nu echt de smaak te pakken. De daaropvolgende jaren werd het buurtfeest opgeluisterd met een ongekende keur aan artiesten die landelijke faam genoten. Zo konden (in willekeurige volgorde) onder meer Gonnie Baars, Connie Vink en de Boertjes van Buuten onder leiding van Gaitjan Kruutmoes (alias Kees Schilperoot) en de Mounties (Piet Bambergen en René van Vooren) worden verwelkomd. In 1965 was het de beurt aan André van Duin, die samen met Trea Dobbs en Rita Corita (van 'Koffie, koffie, lekker bakkie koffie') voor een hilarische en onvergetelijke zondagmiddag zorgde. Van Duin had het jaar daarvoor de talentenjacht van de AVRO 'Nieuwe Oogst' gewonnen en stond nog aan het begin van zijn imposante carrière.

Het bestuur proost in de beginjaren alvast op de goede afloop van het buurtfeest. V.l.n.r.: Bertus Schepers, Gerrit Jan te Winkel, Arent Florijn, Marinus Oudenampsen en Jan Groot Bramel

In later jaren kwamen ook Gert en Hermien Timmermans nog twee keer naar het Broek, met de eerste keer een vervangster voor de zieke Hermien. Het feest was er niet minder om. Ook Herman Lippinkhof, die in 1971 een enorme hit scoorde met 'De karavaan', deed café Toevank enkele keren aan. Inmiddels was men overgestapt naar de zaterdagavond, op de zondagmiddag werd nu een disco georganiseerd voor de jeugd. Het waren legendarische feesten daar in het Broek. 'Foi, jao', glundert Oudenampsen na al die jaren nog. Al was het altijd een heel werk om alles rond te krijgen, herinneren Sprukkelhorst en Ooyman zich. Raambiljetten werden bijvoorbeeld tot in Rekken opgehangen. Maar toch: 'Wie hebt altied vólle wille had.'

De gevallen piano

Over echte kledkamers beschikte Toevank niet. Volgens Oudenampsen kleeften de artiesten zich om in de bakkerij naast het café, waarbij de kleren over stoelen en de rand van de deegbak werden gehangen. Ook op andere punten was men nog minder veeleisend. Waar tegenwoordig het hele instrumentarium en bijbehorende entourage wordt meegesleept, daar werd in die dagen even gauw een piano geleend bij café Ras en het feest kon beginnen. Gert en Hermien stelden al wat hogere eisen, daar moest een speciale pianostemmer aan te pas komen om het instrument te stemmen.

Overigens was het nog een hele operatie om die piano van Ras naar Toevank te krijgen en dat is ook wel eens niet helemaal volgens de regels gegaan. Marinus Oudenampsen herinnert zich nog een jaar dat hij met trekker en platte wagen, met daarop de piano, iets te onbezonnen over een grote steen reed. Daarbij kantelde de piano tot ieders grote schrik van de wagen. 'Et was mie effen niks waerd', kijkt Marinus na al die jaren terug. Maar wonder boven wonder leek de piano, afgezien van wat vegen en krassen, de buiteling ongeschonden te hebben doorstaan. 'Ping-pong, alles deed et nog.'

Vogel gevlogen

Het buurtfeest werd stevast geopend door het vogelschieten op de zaterdagmorgen. Voor de dames was er het vogelgooien. Al die jaren zijn de vogels gemaakt door de familie Groot Bramel. In de beginjaren was dat Bertus, later zijn zoon Jan en tegenwoordig is de derde generatie aan de beurt in de persoon van Bert Groot Bramel. In 1985 was er nog groot tumult, toen de vogel gestolen bleek te zijn. Het haalde zelfs de regionale krant en de GOC kopte in vette letters: 'Vogel gevlogen in het Ruurlose Broek'. Later werd de betreffende vogel overigens onbeschadigd teruggevonden achter de tapkast in de zaal. Tegenwoordig is het vogelschieten verplaatst naar de vrijdagavond.

De zaterdagmiddag was en is gereserveerd voor spelletjes voor jong en oud, van hardloophwedstrijden tot stoelendans. Ook is er wel eens een verklede voetbalwedstrijd

gespeeld, later deed de zeskamp zijn intrede. Voor de allerkleinsten waren en zijn er ballonnen en natuurlijk een draaimolen.

Het bestuur in 1965 samen op de foto met artiesten en begeleiders. Tweede van links André van Duin, met daarnaast Trea Dobbs. Tweede van rechts is Rita Corita, met voor zich haar accordeonist

Autocross

Begin jaren zeventig kwam aan de imposante stroom van artiesten een onvermijdelijk einde. Financieel werd het allemaal steeds moeilijker rond te breien. Naast het feit dat de artiesten steeds meer geld vroegen vormden ook de 18 procent vermakelijkheidsbelasting en de huur van de tent een blok aan het been. In 1967 kreeg men voor het eerst te maken met een tekort en daarna werd de lijst van 'grote namen' geleidelijk minder. Alleen bij het 25-jarig jubileum in 1984 werden nog weer kaskrakers als de Dutch Boys en Frank en Mirella verwelkomd.

Vanaf de jaren zeventig beperkte men zich tot het organiseren van een dansfeest voor de leden op zaterdagavond. Op de zondagmorgen deed het 'Frühshoppen' zijn intrede, met Egerlandkapellen en compleet met houtzaagwedstrijden.

Het gemis aan fameuze artiesten werd gecompenseerd door op de zondag nu speciale activiteiten te organiseren. Zo was er in 1972 ene Faithfull met zijn heteluchtballoon, in 1973 was er een demonstratie hondendressuur en in 1974 werd voor het eerst een autocross georganiseerd in de weide bij Ten Arve. Dat was toen nog een nieuw

fenomeen en het trok een enorme publieke belangstelling, al verliep niet alles vlekkeloos. 'Zonder het te weten had de organisatie het parcours over een gedempte kolk gelegd', weet Sprukkelhorst zich te herinneren. Na enig stevig crosswerk werden de kuil zo diep dat het hele deelnemersveld hier vastliep. Noodgedwongen moest het parcours nog snel worden aangepast.

Naar café Mentink

Het jaar 1974 was tevens het laatste jaar dat het buurtfeest plaatsvond bij café Toevank. Na het overlijden van Johan Toevank in 1973 waren er nieuwe eigenaren gekomen op het café en een buurtfeest paste niet in hun plannen. Het was niet het enige drama dat de buurtvereniging in die jaren te verwerken kreeg. In 1969 was bestuurslid Derk Jan Halfman op jonge leeftijd plotseling overleden en in 1972 was voorzitter Jan Groot Bramel bij een auto-ongeluk om het leven gekomen.

Door de nood gedwongen werd vanaf 1975 uitgeweken naar café Mentink voor het jaarlijkse buurtfeest. Enkele jaren later werd er een nieuwe zaal bijgebouwd en werd de tent tot opluchting van de penningmeester overbodig.

Ten oosten van Reurle, ten westen van Grol

In 1984 werd het 25-jarig jubileum gevierd met een drietal bonte avonden waarbij de revue 'Gekscherend door 't Brook' werd opgevoerd, geschreven door Henk Nijhof en Gerrit Vrugink. Op het toneel stond een boortoren, als verwijzing naar de proefboringen naar olie en steenkool die de NAM dat jaar uitvoerde in het Broek. Op die avond werd ook het Brookse volkslied ten gehore gebracht. Op de melodie van 'Het kleine café aan de haven' van Pierre Kartner klonk het refrein als volgt:

Ten oosten van Reurle, ten westen van Grol

In de buurt van de Slinge daor maakt men veul lol

De naoberschap steet hier nog hoog in de vaan

Ik wet het zeker, 'k gao hier nooit maer vandaan.

Ook bij Mentink werd de nog jonge traditie van de autocross op zondagmiddag voortgezet, uiteindelijk tot in 1997. In 1979 werd daarnaast (een extraatje vanwege het 20-jarig jubileum) een wedstrijd trekker-trek georganiseerd en ook hier had het bestuur een goede neus voor spektakel. Trekkertrek begon toen net van de grond te komen en met 8.000 bezoekers werd dit het grootste kassucces in de historie van het Broek. Toen Ooyman, destijds penningmeester, met de opbrengst naar de bank toog voelde hij zich zelfs niet helemaal op zijn gemak met zoveel geld op zak.

Het fenomeen trekkertrek in het Broek was eenmalig. Later is nog wel eens een keer een autotrek georganiseerd, maar dat sprak veel minder tot de verbeelding. In 1986 werd een groots vliegfeest gehouden, met rondvluchten per helikopter boven Ruurlo en met de mogelijkheid om een parachute-sprong te maken.

Playback show

Maar de activiteiten van de buurtvereniging beperkten zich niet enkel tot het jaarlijkse buurtfeest. Al vrij snel ging men in de nazomer ook reisjes organiseren voor de leden. Naar Hoorn en Medemblik, naar Valkenburg, naar Königswinter aan de Moezel, naar Monschau, naar Scheveningen en Madurodam, om maar wat te noemen. In die jaren gunde een boer zich nauwelijks een vrije dag en de uitstapjes van de buurtvereniging vielen dan ook in goede aarde. 'De bussen waren altijd vol', weet Sprukkelhorst. In de hoogtijdagen van het partycentrum Scherpenhof in Verwolde werden ook daarheen uitstapjes geregeld. Eind jaren tachtig gingen de mensen steeds meer zelf hun dagjes uit organiseren en werd er een punt achter gezet. Fietstochten staan nog wel steeds op het programma in de zomermaanden.

In de winterdag waren er bazars, schiet- en sjoelmiddagen waar prijzen als worsten en krentenbroden gewonnen konden worden. Later maakten deze plaats voor bingo-avonden. Eind jaren tachtig nam de buurtvereniging ook het initiatief tot protestacties tegen de vuilstort die in het Broek stond gepland. Zo werden wegen afgezet met trekkers en werd een trein tot stoppen gedwongen. De kranten stonden er vol van in die dagen.

Een van de succesnummers van de laatste jaren is de playback show, voor jong en oud talent, die inmiddels voor de dertiende keer is georganiseerd. Het aanbod van talent blijkt dermate royaal dat de buurtvereniging de komende vijftig jaar met vertrouwen tegemoet ziet.

Jubileumprogramma

Zaterdag 4 juli: speciale kindermiddag

Vrijdag 4 september: bonte avond met revue rond het thema '50 jaar Broek'

Zaterdag 5 september: receptie plus fototentoonstelling

Weekend van 9 t/m 11 oktober: verlichtingsroute langs verlichte boerderijen en tuinen (samen met buurtvereniging Bruil)

Nog een keer: zoekplaatje uit 't Broek

In de vorige uitgave van de Kroezeboom is gesuggereerd dat het bij bovenstaande foto ging om een uitstapje van buurtvereniging 't Broek en Omstreken. Dat blijkt echter niet te kloppen, de foto dateert namelijk uit 1952 of 1953 en de buurtvereniging is pas in 1959 opgericht. Het zit anders in elkaar, wist Gerrit Vrugink uit Borculo te vertellen. Hij is de jongeman rechtsboven op de trap. Het was de smid Pierik in Voor-Beltrum die in die dagen met enige regelmaat reisjes organiseerde, en de foto is afkomstig van een van die uitstapjes naar Schiphol. Met dezelfde bus ging ook nog een gezelschap mee uit Zutphen.

Vrugink heeft samen met Janna Oonk-Arfman (van de Brille) de volgende namen getraceerd. Op de onderste rij zijn dat v.l.n.r. Johan Wolterink (Grinteboer), Herman Oonk (de Maoter), Johan Oonk (van de Bedelaarsdijk), Lammerdina Oonk-Bouwmeester (vrouw van Herman), Gerritje Hilferink, (?), (?), (?**), Mina Sieverink-Nieuwenhuis (van de Ulk) met dochter Rikie, Mina Oonk-Laarberg (vrouw van Johan) en Hanna Wolterink. Onder aan de trap staan de chauffeur en Jenneke Vrugink, daarboven (?) en Jan Vrugink, daarboven (?) en Gerrit Vrugink en helemaal bovenaan de trap Bennie Wolterink, smid Pierik en Hendrik Jan Sieverink. 'Poseren voor een vliegtuig was in die dagen heel bijzonder en ook de bollenvelden waren een lust voor het oog', weet Vrugink zich te herinneren.*

Volgens andere bronnen (er is veel gereageerd, waarvoor dank) gaat het bij ? om Gerrit Hilferink (van Rijkenbarg) en bij ?** om Coba te Winkel (van Smeenk).*

Hendrik ter Haar: leven en werk van een zestiende eeuwse Ruurlose dichter (1)

In het 'Jaarboek van Achterhoek en Liemers' van 2006 heeft Peter ten Arve verslag gedaan van leven en werken van Henricus Harius, ofwel Hendrik ter Haar, die leefde in de tweede helft van de zestiende eeuw. Het leek ons de moeite waard om ook in de Kroezeboom nog eens aandacht te besteden aan deze boeiende speurtocht naar deze dichter en geleerde uit Ruurlo.

Peter ten Arve

Hendrik ter Haar was een boerenzoon uit Ruurlo die leefde in de tweede helft van de zestiende eeuw. Omstreeks 1560 verliet hij zijn geboortegrond om te gaan studeren in Leuven. Na terugkeer in Gelre probeerde hij met de verworven bagage een plaats te verwerven in de advocatuur en bij de rechtbank, maar dat leek wat moeizaam te verlopen. Meer succes had hij in het onderwijs, waarin hij begin jaren zeventig als rector van de Latijnse school in Zutphen een leidinggevende functie kreeg. De Opstand noopte hem echter na enkele jaren uit Gelre te vertrekken. Hij zou er niet meer terugkeren. Vanaf dat moment moet hij het gevoel hebben gekregen voortdurend op de vlucht te zijn voor pest, oorlogsgeweld of godsdienststrijd en op zoek te zijn naar rust en werk om zijn gezin te onderhouden. Het bracht hem tot het werk waarmee hij uiteindelijk bekend is geworden: schrijven, of liever dichten. Het is niet verbaazingwekkend dat het resultaat daarvan vaak als klagerig of triest wordt aangemerkt. Van de werken van Harius, die bijna uitsluitend werden geschreven in het Latijn, is het nodige bewaard gebleven. Hij noemt zich daarin meestal 'Henricus Harius Sicamber' en soms 'Henricus Harius Rurlonius'. Hoewel hij daarmee zijn herkomst niet verloochent¹, vermeldt hij in zijn werk verder maar weinig over zichzelf en het leven van zijn directe naasten. Hij beperkt zich veelal tot de grote misère waarin hij en zijn gezin, als ballingen, zich bevonden en de moeilijke en gevaarlijke tijden waarin zij moesten leven. Wij weten dan ook weinig over hem: van de

ene levensfase wat meer dan van de andere. Van het slotstuk van zijn leven zijn zelfs vrijwel geen gegevens bekend.

Het is de vraag in hoeverre Harius al tijdens zijn leven of de jaren daarna bekend was om zijn literaire werk. In ieder geval wordt in 1645, bijna een halve eeuw na zijn overlijden, een puntdicht van zijn hand opgenomen in een heruitgave van *Centuria Consiliorum*, een van de belangrijkste werken van de Gelderse rechtsgeleerde Elbertus Leoninus.² In dit puntdicht raadde Harius iedereen aan om Leoninus te lezen, want, zo ondersteunde hij zijn oproep, die kent de wet door en door. Niet alleen kan men er zijn voordeel mee doen in benarde omstandigheden, maar ook is er vanuit een 'edeler' standpunt veel van zijn werk te leren. Leoninus, geboortig van Zaltbommel, was hoogleraar aan de Leuvense universiteit. Harius had daar bij hem in zijn studententijd colleges gevolgd. Toen Leoninus in 1581 kanselier werd van Gelderland, onderhield Harius het contact en correspondeerde met hem.³

Vergeeten, maar herontdekt

Na die heruitgave wordt lange tijd niets van Harius vernomen en lijkt hij vergeten, totdat rond het jaar 1760 Hendrik Cannegieter (1691-1770), rector van de Latijnse School van Arnhem, onderzoek naar hem begint te doen. Cannegieter, die enkele jaren later door de Staten van Gelderland tot provinciaal geschiedschrijver wordt aangesteld, was ongetwijfeld ook met het oog op zijn eigen functie in Harius geïnteresseerd. In 1766 verzorgt hij

een uitgave van door hem in Dortmund aangetroffen manuscript met gedichten van Harius. Ze dragen de titel *Tristium Libri* of *Tristia*, wat kan worden vertaald als 'treurzangen'.⁴ Hij laat de uitgave voorafgaan door een biografische inleiding. De editie beleeft in 1774 een ongecorrigeerde heruitgave door toedoen van diens zoon Johan.

Het onderzoek van Hendrik Cannegieter naar Harius is van grote waarde geweest. Hij stelde alles in het werk teneinde meer over Harius en diens oeuvre te weten te komen en voerde daartoe een intensieve correspondentie met wetenschappers uit zijn tijd. Daaruit valt trouwens op te maken dat de dichter Harius inderdaad al bijna vergeten is. Als gevolg van deze briefwisselingen, onder andere met Christophorus Saxius, is Cannegieter op de hoogte van het bestaan van Harius' boek *Elegiae Heroicae*.⁵ Geen van de wetenschappers heeft het boek echter in zijn bezit. Cannegieter looft zelfs een prijs uit voor diegene, die hem hiervan een exemplaar kan bezorgen. Tevergeefs! Overigens is het niet alleen Cannegieter die in zijn tijd naar dit verdwenen werk heeft gezocht. In de archieven van Paderborn trof ik brieven van recenter datum aan van anderen die belangstelling hadden voor deze publicatie en informatie daaromtrent vroegen.⁶

Opnieuw is het een halve eeuw stil rond Harius. Dan wordt in 1835 in de eerste jaargang van de *Gelderschen Volksalmanak* een oproep geplaatst.⁷ Hierin vraagt de redactie om informatie over de Latijnse dichter en Geldersman Harius. Blijkbaar zonder resultaat, want in de derde jaargang van 1837 schrijft mr. P. Bosscha dat er geen reacties op deze oproep zijn ontvangen en hij beperkt zijn bijdrage over Harius tot hetgeen in grote lijnen reeds over hem bekend is.⁸

Harius en de plundering van Zutphen

Uit deze laatste eeuw is vooral vermeldenswaard een lezing ter gelegenheid van de herdenking dat 350 jaar geleden, in 1572, de Spanjaarden plunderend en verwoestend de stad Zutphen hebben ingenomen. Deze lezing, gegeven door dr. Bruins, is grotendeels gewijd aan Harius en hetgeen die, in het eer-

ste gedicht van zijn *Tristia*, heeft verhaald over dit gruwelijk gebeuren.⁹ Overigens was Harius zelf geen getuige van deze gruweldaad. Hij vluchtte, een paar dagen voor de ramp, uit Zutphen, nadat hij eerder zijn vrouw en eerstgeborene naar veiliger oorden, waarschijnlijk Lochem of Ruurlo, had gezonden. Meer recent, in 1969, heeft mr. J. H. Steenbergen uit Groenlo nog een bijdrage geschreven over vooral de Paderbornse tijd van Harius.¹⁰

Tenslotte ben ik, begin 1990, mijn onderzoek naar Harius begonnen. Een verkenning die haar oorsprong vindt in mijn belangstelling voor de geschiedenis van het dorp Ruurlo en de relaties tussen diverse Ruurlose geslachten, waaronder Ter Haar en Ten Arve. Op zoek naar literatuur over Ruurlo ben ik gestuit op het nog immer aangrijpende verhaal, geschreven door de onderwijzer en streekhistoricus H. W. Heuvel, over de hiervoor genoemde verwoesting van Zutphen en de moord op haar inwoners.¹¹ Dit gruwelijke verhaal, verbonden met de trieste levensgeschiedenis van Harius, vormde als het ware mijn eerste kennismaking met zijn leven. Deze kennismaking is het begin geweest van een lange speurtocht langs diverse steden, universiteiten, archieven en bibliotheken in meerdere landen. Dit leverde nieuwe en aanvullende gegevens op over leven en werk van Harius, met als hoogtepunt de vondst van een exemplaar van zijn *Elegiae Heroicae*, de verloren gewaande publicatie van Harius uit 1585, die in de universiteitsbibliotheek van de Duitse stad Göttingen werd aangetroffen.¹² Mede met behulp van deze vondst en het verrichte archiefonderzoek kan in onderhavige bijdrage het lacuneuze levensverhaal van Harius verder worden ingevuld.

Zijn Gelderse en Leuvense jaren

Over het geboortjaar van Harius wordt in de diverse publicaties verschillend geschreven. De meeste auteurs houden ongeveer het jaar 1550 als zijn geboortjaar aan. Dankzij het zelfportret, afgedrukt in het gevonden *Elegiae Heroicae*, kan nu worden geconcludeerd dat Harius, bij de uitgave van dat werk in 1585, 46 jaar oud was. Dat maakt zijn ge-

boortejaar 1539, wellicht 1540. In elk geval is het ongeveer 460 jaar geleden dat hij, in een nog min of meer zelfstandig hertogdom Gelre, het levenslicht zag.

Afbeelding van Harius op 46-jarige leeftijd, zoals afgebeeld in een gedrukte publicatie van zijn werk uit 1585

Harius' wieg heeft in Ruurlo gestaan, waarschijnlijk op De Grote Haar. Van deze erve, die nog steeds bestaat, komen in de dertiende eeuw al verwijzingen voor als 'de Haar' in Ruurlo. De boerderij is gelegen in de nabijheid van Huize Ruurlo, het kasteel van de heren van Ruurlo. De Haar wordt al vroeg gesplitst in de Grote of Oude Haar en de Kleine, Nieuwe of Lutlike Haar. Tevens wordt de Hillebrantsstede afgescheiden. De bezitters van de Grote en de Kleine Haar worden respectievelijk in 1513 en 1517 uit de horigheid ontslagen en de hoeven tot erf-tijnsgoed gemaakt.¹³ Hendriks ouders zijn redelijk welgestelde en vrije boeren, die de Grote Haar met de daarbij behorende landerijen in bezit hebben.

Harius en zijn familie

Ergens in zijn geschriften vermeldt Harius dat hij uit een gezin komt met negen kinderen en dat hij de jongste is. Nergens noemt hij de namen van zijn ouders, maar mogelijk-kerwijs zijn dat Garrit ter Haar en zijn vrouw Reynera, een Ruurlo's ouderpaar uit die tijd

(1532).¹⁴ In een van zijn gedichten verwijst Harius naar het overlijden van zijn vader wanneer hij zelf ongeveer twintig jaren oud is en later naar het overlijden van zijn zuster en moeder, die beiden aan de pest stierven. Harius noemt zich hierbij het laatst overgebleven lid van het gezin, waaruit geconcludeerd mag worden dat zijn andere broers en zusters inmiddels zijn overleden. Zijn moeder leefde nog rond het jaar 1575.

Tijdens zijn verblijf in Zutphen, in de periode 1569/70 – 1575/76, vermeldt Harius terloops contacten met zijn zuster en zwager die daar eveneens woonachtig zijn. Door naspeuringen in de oude Zutphense procesdossiers uit 1606 is komen vast te staan dat het hier gaat om zijn zuster Maria, getrouwd met Derrick van (der) Meij.² In dit proces treden Harius' kinderen op als eisers om in Ruurlo gelegen landerijen, eens eigendom van hun tante Maria, die op hun vader vererfd zouden zijn, wederom in bezit te krijgen. Uit een van de gedichten in de *Elegiae Historicae* ontstaat de indruk, dat Harius een andere zuster heeft, die Anna heet. Zij is mogelijk gehuwd met Adolph Holstein, een Leuvense medestudent van Harius, tot wie hij enkele malen zijn gedichten richt, onder andere met een klaagdicht op haar overlijden.¹⁶

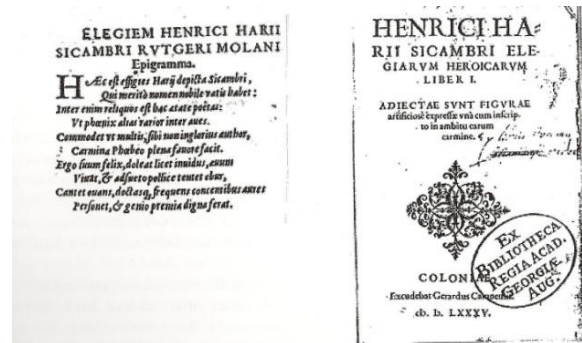
Een tweetal gedichten uit het door Cannegietter gedrukte en uitgegeven werk *Tristium Libri* is gericht aan Coenraad de Venth (tho Venth, de Vente), een uit Ruurlo afkomstige oom van moederszijde.¹⁷ Coenraad blijkt door de Spanjaarden gevangen genomen, maar wordt later weer vrijgelaten. Harius, die zich ergens over de grens in Westfalen ophoudt, is van dit soort gebeurtenissen op de hoogte en onderhoudt blijkbaar redelijk intensieve contacten met de streek. Door de oom-relatie lijkt er een verband mogelijk tussen de Ter Haars en het geslacht Tho Venth. Willem tho Vendt en zijn zoon Johan zijn vanaf het begin tot bijna het einde van de zestiende eeuw met het richterschap van Ruurlo bekleed.¹⁸ Deze veronderstelde relatie wordt verder onderbouwd door een aantekening uit de Zutphense Kentenissen, waarin melding wordt gedaan van Catharina ter Haar, de weduwe van Lubbert tho Venth.¹⁹

Nu haar man en zoon beiden zijn overleden, ondersteunt zij haar schoonzoon mr. Alphard Aerntzn., echtgenoot van haar dochter Beatrijs, in zijn aanspraken op het richterschap van Ruurlo. En met succes, want mr. Alphard Aerntszn. volgt later Johan tho Venth op als richter van Ruurlo.

De opleiding van Harius

Of Harius in Ruurlo naar de dorpsschool is gegaan, en bij welke schoolmeester hij daar in de leer is geweest, is onbekend. De eerste gegevens over Ruurlose schoolmeesters dateren van ongeveer een eeuw later.²⁰ Harius schrijft zelf dat hij een viertal jaren op de Latijnse school in Lochem is geweest. Van een Lochemse Latijnse school uit die tijd zijn geen archieven of vermeldingen bewaard gebleven. Het meest waarschijnlijk is dat de Lochemse kloosterlingen er een school of klas op na hielden. In ieder geval werden er uit Lochem afkomstige studenten in de jaren 1533, 1546, 1551 en 1556 in Leuven aan de universiteit ingeschreven.²¹ Deze inschrijvingen van uit het Lochemse afkomstige studenten dateren alle van voor Harius' studietijd. Na Harius is er in Leuven geen inschrijving uit Lochem meer aangetroffen. Het is duidelijk dat Lochem studenten aan de Leuvense universiteit leverde en er dus mee bekend is geweest. Waarschijnlijk is dit ook de reden dat Harius voor vervolgstudies naar Leuven wordt doorverwezen. Overigens was er tot 1575 (Leiden) in de latere Noordelijke Nederlanden geen universitair alternatief. Dat een boerenzoon uit de Graafschap in Leuven gaat studeren, zal ook in die tijd wel enigszins bijzonder zijn geweest. Zeker als men in de beschouwing meeneemt dat Ruurlo maar een kleine en eenvoudige boerengemeenschap vormde. Harius kan tot de vroegst en meest geletterde zonen van Ruurlo worden gerekend. Of hij direct na zijn schooltijd in Lochem naar Leuven is vertrokken of eerst nog een tijd thuis of elders heeft gewoond, is onbekend. Ook zijn inschrijving aan de Leuvense universiteit is niet gevonden. Op basis van de namen van medestudenten tot wie hij zich in zijn gedichten in de *Tristia* richt, en van wie de inschrijvingen wel in de registers

van de Leuvense universiteit zijn aangetroffen, is het meest waarschijnlijk dat hij ergens begin jaren 1560 met zijn studie in Leuven is begonnen. Als jongeman, ver van huis, roept het geen verbazing op dat hij aansluiting zoekt bij Gelderse en Zutphense medestudenten, zoals de Zutphenaren Theodoor Aetsack en Caspar Kreijnck.²² Op 26- of 27-jarige leeftijd besluit Harius zijn rechtenstudie met het behalen van de graad van Licentiaat in de beide rechten. Naar verluidt hebben zijn ouders en later, na het overlijden van zijn vader, alleen zijn moeder zijn studie bekostigd.

Titelblad van het verloren gewaande *Elegiarum Heroicarum* (Keulen 1585)

Tijdens zijn rechtenstudie heeft Harius zich ook in het Grieks bekwaamd, althans hij beheerst die taal zoals blijkt uit het gebruik van Griekse dichtregels en namen en woorden in zijn verzen. Als leraar aan de moderne, op humanistische leest geschoeide Latijnse scholen, was deze kennis zonder meer waardevol en waarschijnlijk zal Harius later naast zijn rectoraten ook zelf wel Griekse les hebben gegeven. Het is niet onmogelijk dat Harius daartoe, in aanvulling op Leuven, colleges in Douai (Nrd.Fr.) heeft gevolgd. In zijn gedichten opgedragen aan medestudenten, waaronder de uit Doetinchem afkomstige latere leraar Grieks Bernardus Berlingius, wordt gerefereerd aan hun gezamenlijke studententijd in Douai.²³ Ook anderszins is het niet ondenkbaar dat de trouwe katholieke Harius zich daar verder heeft bekwaamd. De universiteit van Douai was door Philips II opgericht met de bedoeling een echt katholieke universiteit te vestigen als barrière

tegen de uit het noorden oprukkende Reformatie. De Leuvense universiteit wordt door Philips II reeds als te veel onder de invloed daarvan beschouwd. Nadat Philips II in de jaren 1559-1561 de voorbereidingen had getroffen, werd de zelfstandige, eigen universiteit van Douai in 1562 officieel geopend. Hij benoemde er Leuvense professoren die als goed katholiek bekend stonden, zoals Ramus, Philip Montanus en Jean Venderville.

Naar Arnhem

Na zijn studie, richt Harius rond 1567 of 1568 zijn schreden naar Arnhem, teneinde daar te proberen als advocaat aan of bij het Hof van Gelre en Zutphen zijn brood te verdienen. Ergens schrijft hij dat het niet gemakkelijk is in die harde juridische wereld en zonder voorspraak en contacten, een praktijk te beginnen. Hij heeft van zijn Arnhemse periode nauwelijks sporen nagelaten.²⁴ Lang houdt hij het er in elk geval niet vol want rond 1569 vertrekt hij naar Zutphen om zich daar te vestigen.

Spoedig, rond het jaar 1570, trouwt Harius in Zutphen met Agnes/Nieske van Os, oudste dochter en enig kind van Berend van Os. Zijn schoonvader, die volgens Harius zijn dochter uitgeleide doet bij haar onvrijwillige vertrek uit Zutphen in oktober 1572, verliest naar alle waarschijnlijkheid het leven bij de moord op de burgerij van Zutphen in de maand november van datzelfde jaar. Diens echtgenote, de schoonmoeder van Harius, is Anna Abbinck. Zij is erfdochter van het goed Abbinck, een Gelders leengoed van de Sint Salvador Abdij te Prüm, gelegen in Voorstonden in het kerspel van Voorst nabij Zutphen.²⁵ Het goed Abbinck, dat al vroeg in de vijftiende eeuw in de leenregisters wordt genoemd, is vóór 1559 uit de keurmedigheid ontslagen en tot een Zutphens leen gemaakt. Zijn overkomst van Arnhem naar Zutphen gaat niet alleen gepaard met een huwelijk, maar ook met een wisseling van betrekking. Harius wordt in Zutphen aangesteld in het ambt van richtschrijver van het scholtambt van Zutphen. Zijn geboortedorp Ruurlo valt eveneens onder dit scholtambt. In de archie-

ven zijn nog protocollen aanwezig die door hem zijn bijgehouden. Wie hem voor deze betrekking heeft voorgedragen of hem heeft benoemd is niet na te gaan, maar dit ambt vervult hij van 1570 tot eind 1572, als hij de stad tijdelijk ontvlucht.

In de maanden daaraan voorafgaand, in juni 1572, had Zutphen de kant gekozen van de opstandelingen o.l.v. prins Willem van Oranje. In november wordt de stad door de Spanjaarden bloedig terugveroverd. Harius vlucht in het najaar de stad uit. Door zich te mengen tussen de troepen en het gevolg van prins Willem van Oranje, die zijn bezoek aan Zutphen vervolgt met een inspectie van de stad Kampen, gelukt het Harius, die zich voor de gelegenheid als militair verkleedt en geheel tegen zijn aard een zwaard omgespt, onopgemerkt de stad te verlaten. Na hereniging met zijn eerder uit de stad uitgeweken vrouw en kind gaat het richting Ruurlo, maar daar is de toestand ook niet veilig en het gezin verkiest uiteindelijk de relatieve veiligheid van de stad Lochem.

In de door Harius beschreven barre winter van 1573, omstreeks januari of februari, keert het gezin Harius naar Zutphen terug. Uiteraard is men op de hoogte van wat zich daar heeft afgespeeld. Het woonhuis is deels verwoest en de voorraden zijn geplunderd, familieleden zijn vermoord en tot overmaat van ramp werden onbetamelijke Spaanse soldaten in huize Harius ingekwartierd. Zijn oude ambt als richtschrijver hervat hij in elk geval niet. Wellicht ook omdat zijn medeburgers hem de vlucht uit de stad aanrekenen? Het duurt tot juni 1573 wanneer er in Zutphen weer een magistraat wordt benoemd.

Intussen is Harius door de Spanjaarden belast met de wederopbouw en leiding van de Zutphense Latijnse school. Immers, na het uitmoorden van een deel van de Zutphense burgerij, de vernieling van de stad en de vlucht van diegenen die zich dat konden veroorloven, zal Zutphen in 1573 weinig geletterde inwoners hebben geteld. Harius is er daar een van. Hij heeft werk noch inkomsten, moet een gezin onderhouden en kan tot de trouwe katholieken worden gerekend. Voor

de Spanjaarden mogelijk voldoende redenen om hem het vacante rectoraat van de Zutphense Latijnse school aan te bieden en voor Harius om dit te aanvaarden.

Uit de charters van de Zutphense St. Walburgskerk blijkt dat er in 1212 al sprake is van een school.²⁶ Van deze school, die nauw met de kerk verbonden is geweest, wordt sporadisch gewag gemaakt als het gaat om schoolreglementen, een schoolgebouw en tractementen van rector en leraren. Vanaf 1540 zijn enkele namen van rectoren en leraren bekend. Huberts noemt trouwens, overeenkomstig het leerlingenalbum, 1572 als het jaar waarin Harius als rector wordt aangesteld.²⁷ Als opvolger van Harius geeft Huberts de naam van Hendrik Leijendorp, waarbij hij het jaar 1575 vermeldt. Hieruit kan worden afgeleid dat Harius slechts een paar jaren rector is geweest. Mijn eigen onderzoek heeft slechts enkele verwijzingen naar Harius als rector opgeleverd.²⁸

Einde rectoraat Latijnse school

Waarom Harius het rectoraat neerlegt, of wellicht gedwongen wordt dat te doen, en daaropvolgend Zutphen definitief verlaat, is onduidelijk. Het leven in een stad in oorlogstijd, ingekwartierde militairen, godsdienstige kwesties, gebrek en ziektes, dat alles zal, zo blijkt uit zijn geschriften, hierbij een rol hebben gespeeld. In de jaren 1575 en 1576 wordt

Zutphen ook nog door de pest geteisterd. Bovendien was Harius, de jurist en dichter, misschien niet de juiste persoon om de Zutphense Latijnse school weer op gang te krijgen en te besturen. Uit een Zutphens raadsbesluit uit die tijd²⁹ blijkt dat de rector (Harius) op niet al te beste voet verkeert met de overige docenten en dat er wanorde en nijd op de school heersen. Het genoemde raadsbesluit legt zaken over honorering en betaling, huisvesting en emolumenten vast, maar vermeldt tevens dat de rector en de docenten in de toekomst geen nevenactiviteiten mogen ontplooiën. Hierbij wordt speciaal de ‘rechtspleging’ genoemd, hetgeen, zo veronderstelt Huberts, op de jurist Harius van toepassing geweest kan zijn. Mijn onderzoek in de Zutphense Kentenissen uit die periode geeft echter geen onderbouwing van Huberts’ veronderstelling. Althans, hierin wordt Harius als jurist niet vermeld en komt hij als partij (borg, volmachtenemer) slechts een paar maal en dan uitsluitend als direct belanghebbende voor.

Hoe het ook zij, voor Harius betekende 1575 het einde van zijn rectoraat aldaar. In dat jaar geven hij en zijn vrouw gezamenlijk een laatste en algemene volmacht af in Zutphen. Gelet ook op deze volmacht lijkt men voornemens geweest te zijn Zutphen metterwoon te verlaten en de achterblijvende zaken zo goed mogelijk te regelen.

Noten:

¹ Sicamber verwijst naar de door Julius Caesar genoemde Germaanse stam van de Sicambriërs, die het Oostgelderse gebied zou hebben bevolkt. Harius geeft, in de stijl van zijn tijd, hiermee aan een Geldersman te zijn. Rurlonius is de Latijnse vorm waarmee hij aangeeft afkomstig te zijn uit Ruurlo.

² Elbertus Leoninus, *Centuria Consiliorum* (Arnhem 1645).

³ J. Roelink (ed.), *Een honderdtal brieven uit de correspondentie van Elbertus Leoninus* (diss. VU Amsterdam; Nijkerk 1946).

⁴ Cannegieter, die deze titel voor het werk van Harius heeft gekozen, heeft hiermee een verwijzing gemaakt naar de gelijknamige bundel zwaarmoedige gedichten van Ovidius. Ovidius, eveneens een ontheemde, werd door de keizer uit Rome verbannen naar het gebied rond de Zwarte Zee.

⁵ KB 74 D 8 (III) Br-Ca, Brief (15/05/1766) van Hendrik Cannegieter aan Christophonus Saxius en antwoord (kladbrief 18/06/1766) van Saxius aan Cannegieter (KB, Uitgaande brieven (1761-1779) van Saxius).

⁶ Brief (27/11/1967) van de heer W. Kramer uit Amsterdam, aangetroffen in de Erzbischöfliche Akademische Bibliothek Paderborn.

- ⁷ Oproep in *Gelderschen Volksalmanak* 1(1835), 101.
- ⁸ P. Bosscha, 'Levensberigt omtrent Hendrik ter Haar van Ruurlo of Henricus Harius Sicamber', in: *Gelderschen Volksalmanak* 3(1837), 126-146.
- ⁹ J. Bruins, Voordracht (16/11/1922) voor het Departement van Zutphen, van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, gehouden ter gelegenheid van de herdenking dat Zutphen 350 jaar geleden door de Spanjaarden werd ingenomen.
- ¹⁰ H. J. Steenbergen, 'Henricus Harius Rurlonius', *Archief van de Oudheidkundige vereniging de Graafschap* (1968), 6-10.
- ¹¹ H. W. Heuvel, 'De moord te Zutphen', *Geschiedenis van het land van Schipbeek en Berkel* (Lochem 1903), 130-134.
- ¹² Met dank aan de heer H. J. Schmalor van de Erzbischöfliche Akademische Bibliothek Paderborn.
- ¹³ J.H. Tornij, G.J.A. Gotink (red.), *Ruurlo door de jaren heen* (Ruurlo 1988), 69.
- ¹⁴ Rijksarchief in Gelderland (voortaan RAG), Archief Gelderse Rekenkamer, inv. nrs. 1119, 1130, 1132; RAG, Hertogelijk archief, inv.nr. 138.
- ¹⁵ RAG, Oud Rechterlijk Archief (voortaan: ORA) Scholtambt Zutphen nr. 120, proces Schilder vs. Kremer (1606).
- ¹⁶ Harius, *Tristium Libri*, Liber III, Elegie 16.
- ¹⁷ Harius, *Tristium Libri*, Liber III, Elegia 2 en 26.
- ¹⁸ P. Y. Ten Arve, 'Richters in Ruurlo', *Onder d'n Kroezeboom* 10 (1994), 27-29.
- ¹⁹ Gemeentearchief (voortaan GA) Zutphen, Rechterlijk archief, inv.nr. 497: Kentenissen (1580-1583), fol. 58-59.
- ²⁰ P. Y. Ten Arve, 'Over schoolmeesters, kosters en voorzangers in Ruurlo', *Onder d'n Kroezeboom* 8 (1992), 20-21.
- ²¹ P. Y. Ten Arve, 'Lochemse studenten in Leuven', *Scholtambt Lochem* 37 (1997), 14.
- ²² Harius, *Tristium Libri*, Liber I, Elegie 8 (Aetsack), Liber I, Elegie 2 en Liber II, Elegie 1 (Kreijnck).
- ²³ Harius, *Tristium Libri*, Liber I, Elegie 19.
- ²⁴ In de literatuur over het Gelderse Hof, die is geraadpleegd, werd de naam van Harius niet gevonden. Evenmin heeft hij zich in het Burgerboek van Arnhem laten inschrijven, althans zijn naam komt daarin niet voor.
- ²⁵ A. J. Maris (red), *De Leen-, Keurmedige en Tynsgoederen van de Sint Salvador -Abdij te Prüm -in Gelderland-* (Arnhem 1434), 52-55 en 97.
- ²⁶ R. van Schaik, 'Zutphen: Geschiedenis van de elfde tot het einde van de zestiende eeuw', in W. Th. M. Frijhoff e.a. (red.). *Geschiedenis van Zutphen* (Zutphen 1989), 48-83.
- ²⁷ W. J. A. Huberts, *De geschiedenis der oude Zutphense Latijnse School* (Zutphen 1863), bijlage A.
- ²⁸ Namelijk 1) GA Zutphen, Rechterlijk archief, inv.nr. 494: Kentenissen (1573-1574), fol. 70, 2) ibidem, inv.nr. 495: Kentenissen (1574-1577), fol. 14-15, en 3) een huwelijksinschrijving te Zutphen (02/O1/1603) tussen Derck ter Haar, zoon van wijlen de rector Hendrik ter Haar, en Aaltje (Hendrik) Lammerts, nr. 237.
- ²⁹ Huberts, *Zutphense Latijnse School*, 3-5.

Historische Vereniging Old Reurle : opgericht 15 februari 1984	
Voorzitter (a.i):	J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-453904 e-mail: jh.holtslag@hetnet.nl
Secretaris :	L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo Telefoon: 0573-452376 e-mail: leobesselink@kpnplanet.nl
Penningmeester:	J.H. Holtslag (zie boven)
Bankrekening:	Rabo Achterhoek-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo Telefoon: 0573-452204 e-mail: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden :	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10 , 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-452409 e-mail: arendjanschepers@hetnet.nl
	Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo Telefoon: 0573-453531 e-mail: b.hummelink@hetnet.nl
	J.W. Scholten, Haarskamp 64, 7261 ZD Ruurlo Telefoon : 0573-254931 e-mail: janwillem.scholten@hetnet.nl D. Chr. Weenk, Bekkenwal 2a, 7261 RG Ruurlo Telefoon: 0573-453774 e-mail: decewe@hetnet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink., Mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Cultuur-historie Berkelland :	J.W. Scholten
Archeologische Werkgroep Coördinator:	J.W. Bredewout, 't Rikkelder 38, 7261 BE Ruurlo Telefoon: 0573-450224 e-mail: j.w.bredewout@freeler.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo Telefoon: 0573-452048 email: lireko@hetnet.nl
Redactie "Onder d'n Kroezeboom":	A.E. Banda, Dekkersweg 2, 7261 MC Ruurlo Telefoon: 0573-452212 e-mail: lou_banda@wanadoo.nl G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo Telefoon: 0573-453435 e-mail: gj.glijnis@12move.nl
	J. Oonk , Juttepad 6, 7021 NP Zelhem Telefoon: 0314-625316 e-mail: info@janoonk.nl
Verspreiding Kroezeboom:	mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite :	www.oldreurle.nl
Contributie per seizoen :	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen Registratie bij KvK te Arnhem, inschrijfnummer 40103401
	Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder nummer ISSN 0929-919X